

**Dr. Prokopp Mária professor emerita megnyitó beszéde
ELTE BTK Művészettörténeti Tanszék**

Mindannyiunk nevében nagy tisztelettel köszöntöm Kuszto Endre festőművész-grafikust, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagját, a Pro Cultura Hungarica-díj kitüntetettjét, aki nemcsak a kiváló műveinek egy remek válogatását küldte el hozzánk, hanem Ő maga is megjelent közöttünk. Eljött Szovátáról a 90 év gazdag tapasztalatával, életbölcességével, sugárzó szellemi frissességével! Isten éltesse itt közöttünk! Így, ez a mi közös ünnepünk sokkal teljesebb! Mert minden kiállítás ünnep, amikor a műalkotások találkoznak az emberekkel, akik számára a műalkotások készültek, akik számára a művek üzenetet szeretnének átadni. És még hozzá milyen üzenetet! Az igazi művészet összekötő kapocs a véges földi világ és az öröklét, a transzcendencia között. Nem véletlen, hogy a görögök a Parnasszus hegy tetején, közel az Éghez képzeltek el a Múzsák lakhelyét, Apolló Isten környezetében. S ma is jól ismert kifejezés a művészi ihletettség megjelölésére: homlokon csókolta a Múzsák. Raffaello freskóján, a Vatikánban, a Parnasszuson nemcsak a múzsákat látjuk, hanem a művészeket is. Mi is, itt és most, egy ilyen Parnasszuson vagyunk, ahol szeretettel köszöntjük Kuszto Endre művész urat. A művészt, aki - amint az államtitkár úrtól hallottuk az előbb -, egy hosszú, sok évtizedes élet után vall arról, amit a lelkében üzenetként most elhozott hozzánk. És ez az üzenet nem más, mint derű, vidámság, szeretet, optimizmus! Nézzünk rá a művészre, ez sugárzik belőle! És ez a hallatlan, minden szenvedést, borzalmat legyőző erő sugárzik az itt kiállított fekete-fehér szénrajzokból. Miért nem színesek ezek a képek, ha derűt és optimizmust üzennek? Mert így hitelesebb az üzenetük! Itt nincsen mellébeszélés, nincsenek sallangok, hanem a népballadának, a népdaloknak, az igazságnak a tisztasága jelenik meg, tömören és meggyőzően! Igen és nem, ez Kuszto Endre művészete! Nem titkolja a nehézségeket, az Élet kegyetlen viharait, a megsemmisítéssel fenyegető pusztításokat, de a legnehezebb órában is ott él Kuszto Endre szívében a biztos remény, sőt a biztos tudat, hogy a villámsújtotta, kidőlt fa gyökereiből is tud új Élet sarjadni! Mert ezek a gyökerek a föld alatt is ÉLNEK!

Nézzünk körbe: többnyire FÁK-at ábrázol a művész! A fák hordozzák az üzenetét! Fehér lapon fekete szénnel rajzolt fák. Ezekkel tudja a művész a leghitelesebben megjeleníteni ars poétikáját. Testvéreim a fák, - hirdeti több kiállításának a címe. Ő maga is egy csodálatos fa, amelynek az ágait, sőt a törzsét is sok csapás érte: örvény, villám, tűzvész. Tudjuk, hogy 10 évesen árva lett, édesapja meghalt, édesanyja nevelte fel. Azután 1952-ben kitelepítették a családját, kulákoknak nyilvánították őket, majd a tehetséges, biológus fia beteg lett, és 33 évesen, 1992-ben meghalt. Közülünk sokan ismerik a művész szenvedésekkel teli életét... De minden csapás ellenére, a 90-dik életévébe lépve, mosolyog, derűs, rendkívül élénk szellem. Telve van örömmel, szeretettel, bizakodással! Boldog ember!

Ma délelőtt, egyenesen a repülőtérről érkezett ide a Galériába. Körülnézett és boldogan látta a falakon a nagyszerűen elrendezett kiállítást. Meg-megállt az egyes képek előtt, és lelkesen elevenítette fel nekünk a mű keletkezéséhez kapcsolódó emlékeit, életének egy-egy részletét. S máris megszólaltak a képek. "Ez a *Csókfalvi ház*, ahol az édesanyám lakott, ezek a *Sósziklák*, ez az *Ilonavölgyi történet*, és áradt belőle az emlékezés. Idézte a fájdalmas és örömteli emlékeit, élénken, élvezetesen!

Úgy gondolom, valamennyien túráztunk már az erdélyi hegyekben, és ismerjük a zuhogó patakokat, a szél által kicsavart fákat. Ezekkel együtt csodálatos az erdő! Miért? Mert az egyes fa kidőlésével nem hal meg az Erdő!

Vessünk egy pillantást a mellettem függő képre: *Gyökerek* a címe. A fehér színű, vastag gyökerek dinamikusan kavarnak a fekete föld mélyében, és szívják magukba az éltető anyagokat, és viszik a felszínre, a Fény felé törő, már-már halálra ítélt fatörzs kérge alá! Ezek azok az életerős gyökerek, amelyek ezer év óta ÉLTETIK Hazánkat, a magyar államiságot, nemzetünk ősi, gazdag kultúráját. Ezek a fénylő, fehér gyökerek a Jövők biztosítékai! Levághatják a fa ágait, kidőlhet a törzse, de a gyökerek ott maradnak mélyen a föld mélyében, és nem szűnnek meg áramoltatni az Életet a felszínen álló törzsbe. Ez a törzs, itt a képen, ha nem is szál egyenesen, hanem kissé ívelve, de rendületlenül tör a Fény felé, az Ég felé!

A "*Leigázottan*" címet viselő kép különösen megrendítő! A villámsújtotta, letörött öreg fa törzse kiégett. A fa koronáját sodorja a szél, de egy vékony ág még a törzs tövéhez kapcsolja, és üzeni: van Remény a Reménytelenségben IS!!!

Sokat mondók Kusztoz Endre műveinek a címei, érdemes külön megfigyelni, hogy milyen címet adott az **egy** képeknek: *Sziget, Vörös tó, Tűzégette, Széltörés után, Földrengés után, Görcsben*, stb. A *Próféta* című képen a kiszáradó fa két vastag ága, mint a próféta, a két széttárt karjával kiált fel figyelmeztetően: szeretné az emberiséget jobb belátásra bírni, az élete fennmaradása, a boldogsága érdekében...

Az "*Erdei forduló*" című képen az élesen kanyarodó erdei utak találkoznak, amelyek az Élet éles, kemény fordulatait idézik, amelyektől nem szabad megijednünk!

A "**Sodrásban**" című képen a sebesen zuhogó, megáradt hegyi patak kegyetlen erővel töri össze az útjába került fát, de a háttérben ott virul a közeli, magasabban fekvő sziget!

Hasonló gondolatot jelenít meg a "**Kontraszt**" c kép: a két darabra tört kiszáradt fatörzs között, szál egyenes törzsön, hatalmas lombkoronával pompázik egy fa, amely ugyanabból a talajból nőtt ki!

Ezek a szimbolikus jelentésű művészi víziók az Életről szólnak, 90 évnek az élettapasztalatairól, hogy HOGYAN él tovább az ezer éves Fájáról a Trianoni Békediktátummal letört Erdélyország immár 94 éve... Sorsok a kiállítás címe. A saját és honfitársainak sorsát mutatják be a kiállított képek... S üzenik nekünk, hogy nincsen semmi probléma, amíg a gyökereink megvannak! Ezek a gyökerek féhéren világítanak, és ezeket a világító gyökereket nekünk is fel kell ismernünk, és magunkkal kell vinnünk erről a csodálatos tárlatról. És nemcsak a gyökereket, hanem az ágakat is, mert azok is világítanak, zöldellnek, Élnek!

A második kiállítási teremben felfigyelhetünk a "*Kontraszt*" című képre, amely az Élet és a Halál kontrasztját jeleníti meg: a viharvert fa oldalából egy keskeny kis ág hajt ki, és virágba borul. Ez a magyar jövő! Mert, - amit az előbb hallottunk az államtitkár úrtól, - a Kárpát-haza kizöldül, ha valamennyien tevékenyen közreműködünk! Mindannyian, akik itt vagyunk, és akik hazavisszük ezt az üzenetet. Jöjünk el ide többször, hogy tápláljuk önmagunkban e gyökereket és az ágak növekedését!

A kiállításunk meghívóján és e Galéria bejáratánál a *Kifeszítve* című kép hívja a vendégeket. Egy viharvert öreg fát ábrázol a kép, amelynek görcsös törzse, és száraz ágai a Keresztre feszített Krisztus alakját idézik, az emberiség Megváltóját, a Fájdalmak Férfiját. Kuszto Endre tudja, hogy a halál fájából az Élet fája lett! Beszédesebb Jel ez a kép is! Nemzetünk oly sokszor volt már halálra ítélve: Mohi, Mohács, Haynau rémuralma, a két világháború, Trianon, a fekete és a vörös terror..., és mégis Él Nemzet e Hazán!

A megnyitó bevezetőjeként Both Miklós zeneszerző és előadóművész művészi játékát hallottuk. Nem véletlenül, mert ezek a képek is mind a zenéről szólnak, a ritmusról, az ősi, az ember szívében élő dallamról. Balladai hangulatú, megrendítő dallamról, amelyben diadalmaskodik az Életerő! A képzőművészettel a zene a legszorosabb kapcsolatban van! S ez fokozottan érvényes Kuszto Endrére, akinek felesége és igazi múzsája *Szabó Piroska* zenetanár és népdalgyűjtő volt. Együtt gyűjtötték az erdélyi népdalokat, folytatva Bartók Béla és Kallós Zoltán munkásságát. S közben Kuszto Endre megörökítette a vidék házait, tájait tussal, szénrel, diópáccal, pasztellel, érzékeltetve azok életét, szellemiségét, történelmét...

Kuszto Endre, miközben felelevenítette számunkra élete élményeit az egyes képekkel kapcsolatban, nem győzte mondani azoknak az embereknek a nevét, akik őt a hosszú élete során segítették. Sok évtized után is emlékszik arra a Turai Tiborra, a Római Iskolából, aki őt fölfedezi Erdélyben, és szól Budapesten a Magyar Nemzeti Galériának. Így jött létre az 1972-évi pompás kiállítása a Nemzeti Galériában, amely szárnyakat adott a művészetének. Kuszto Endre ettől kezdve, mind a mai napig nagyra becsült művésze Hazánknak. Nagy szeretettel említi Solymár István nevét, aki 1972-ben a Nemzeti Galéria főigazgató-helyettese volt, és Jakubik Anna művészettörténészt is, aki a kiállítását rendezte, és akivel mindmáig telefon-kapcsolatban áll. Tehát nem felejtő a segítőit, hálás nekik ma is! Ez a szeretet teszi boldoggá, derűssé a 90 éves Kuszto Endrét.

Kuszto Endre művészete kibontakozását a marosvásárhelyi Református Kollégium tanárai indították el, majd a kolozsvári Képzőművészeti Főiskola tanárai segítettek 1949-55 között. Sokat jelentett számára Gy. Szabó Béla a kiváló grafikusművész, Szervátiusz Jenő szobrászművész, s nem utolsósorban László Gyula régész és grafikusművész ösztönzése. Nagy tisztelettel tekint Nagy István művészetére. Mély hivatástudattal, rendületlenül dolgozott egész életében, és ezt folytatja ma is. Szováta él és Kolozsvárott. 1974-től gyakran kiállított Makón, a művésztelepen. 1977-ben az USA-ban járt, kiállított New York-ban, Detroit-ban és Los Angelesben. 1990-ben Leányfalun, 1994-ben Százhalombattán volt kiállítása. Ez utóbbit Sümei György kiváló művészettörténész, - aki itt van közöttünk, volt tanítványom, - nyitotta meg. 1997-ben Kolozsvárott, a Korunk Galériában, 2004-ben Hatvanban, 2005-ben Budapesten a Hegyvidék Galériában és a Magyarok Házában, 2011-ben Újpesten mutatta be műveit, hogy csak néhány nagyobb tárlatát említsem. 1995-ben, a 70. születésnapja alkalmából Szováta város díszpolgára lett, és elnyerte a Makói Művésztelep nagydíját. 1997-ben Csongrád megye Művészeti Díja kitüntetését kapta. Majd 2006-ban, a már említett, Pro Cultura Hungarica kitüntetésben részesítette a Magyar Köztársaság. A Magyar Művészeti Akadémia is felvette a rendes tagjai közé. A Kolozsvári Quadro Galéria a közelmúltban bemutatta Kuszto Endre teljes életművét, amelyet Szűcs György, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgató-helyettese nyitott meg. Ezek után hívta meg a művészt a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnöke, Szász Jenő a jelen kiállításra, hogy a Kárpát-haza Galéria rendezvényeként mutassa be műveit Budapesten, a város szívében, a Teréz körüli Forrás

Galériában. Itt mindannyian meghatottan állunk Kusztoş Endre képei elõtt, és nagy tisztelettel hajtunk fejet a mûvész elõtt, aki az életmûvével felmutatja a Világnak az Erdély õsi magyar kultúrájából táplálkozó, egyéni hangvétellû, magas színvonalú, modern mûvészetét, amellyel 20-21. században is gazdagítja a Kárpát-medence és ezen túl Európa képzõmûvészetét.

Köszönjük Kusztoş Endre mûvész úrnak ezt a tárlatot, amely megerõsíti hitünket az önálló és nagy jelentõségû magyar mûvészet létében, és növeli öntudatunkat nemzetünk erkölcsi erejében, amely a bizton jövõnk legfõbb záloga. Vigyük magunkkal e tárlatról Kusztoş Endre optimizmusát, életerejét, amely a képekbõl hallatlan erõvel sugárzik!

Köszönöm szépen a figyelmüket.

Dr. Prokopp Mária professor emerita,
ELTE BTK Mûvészettörténeti Tanszék

*Elhangzott 2014. november 26-án, Kusztoş Endre
erdélyi festõmûvész, grafikusmûvész, a Magyar Mûvészeti Akadémia rendes tagja
SORSOK címû kiállításának megnyitó rendezvényén,
a budapesti Forrás Galériában.*